

ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ В ЗАКОНІ УКРАЇНИ «ПРО ОСВІТУ» ТА ІНШИХ ДЖЕРЕЛАХ

Закон України «Про освіту» визначає академічний плагіат як оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства. Автор – фізична особа, інтелектуальною працею якої створено твір. Твір – інформація, як результат наукової чи навчально-методичної діяльності конкретної особи (чи у співавторстві), представлена на паперових носіях або в електронному вигляді у мережі Інтернет.

[1]

За іншими джерелами [2] академічним плагіатом є:

- Відтворення в тексті наукової роботи без змін, з незначними змінами, або в перекладі тексту іншого автора (інших авторів), обсягом від речення і більше, без посилання на автора (авторів) відтвореного тексту.

- Відтворення в тексті наукової роботи, повністю або частково, тексту іншого автора (інших авторів) через його перефразування чи довільний переказ без посилання на автора (авторів) відтвореного тексту.

- Відтворення в тексті наукової роботи наведених в іншому джерелі цитат з третіх джерел без вказування, за яким саме безпосереднім джерелом наведена цитата.

- Відтворення в тексті наукової роботи наведеної в іншому джерелі науково-технічної інформації (крім загальновідомої) без вказування на те, з якого джерела взята ця інформація.

- Відтворення в тексті наукової роботи оприлюднених творів мистецтва без зазначення авторства цих творів мистецтва.

А також, відповідно до Положення про виявлення та запобігання академічного плагіату НАУ [4], академічним плагіатом визначено:

– Видання виконаної іншим автором роботи за свою без внесення в неї жодних змін.

– Відтворення в науковій роботі без змін, з незначними змінами, або в перекладі тексту іншого автора (інших авторів) без посилання на автора (авторів) відтвореного тексту.

– Внесення незначних правок у скопійований матеріал (переформулювання речень, зміна порядку слів у них тощо) та без належного оформлення цитування.

– Відтворення наведених в іншому джерелі цитат з третіх джерел без вказування, за яким саме безпосереднім джерелом наведена цитата.

– Відтворення в науковій роботі наведених в іншому джерелі експериментальних або інших наукових даних без вказування на те, ким саме були отримані ці дані. – Представлення суміші власних і запозичених аргументів без належного цитування.

– Парафраза – переказ своїми словами чужих думок, ідей або тексту; сутність парафрази полягає в заміні слів (знаків), фразеологічних зворотів або пропозицій при використанні будь-якої авторської наукової праці (збереженої на електронних або паперових носіях, у тому числі розміщеної в мережі Інтернет).

– Компіляція – створення значного масиву тексту без поглибленого вивчення проблеми шляхом копіювання тексту із низки джерел без внесення в нього

правок, з посиланням на авторів та «маскуванням» шляхом написання перехідних речень між скопійованими частинами тексту.

– Самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів.

Сайт антиплагіатної програми Turnitin запропонував документ «10 Types of Plagiarism», що становить перелік видів академічного плагіату [3].

1. Clone «Submitting another's work, word-for-word, as one's own»: копіювання, точне відтворення чужого тексту й видавання його за свій.
2. CTRL-C «Containing significant portions of text from a single source without alterations»: містить значну частину тексту одного джерела без змін.
3. Find — Replace «Changing key words and phrases but retaining the essential content of the source»: зберігається основний зміст джерела зі зміною ключових слів і фраз.
4. Remix «Mixing paraphrased material from multiple sources»: парафрази матеріалів кількох джерел упорядковуються так, щоб текст виглядав цілісним.
5. Recycle «Borrowing generously from one's previous work without citation»: дублювання автором власних результатів, використання фрагментів раніше опублікованих текстів без посилань.
6. Hybrid «Combining perfectly cited sources with copied passages without citation»: поєднання цитованих джерел і скопійованих абзаців без посилання.
7. Mashup «Mixing copied material from multiple sources»: змішування скопійованих матеріалів із кількох джерел без посилань.

8. 404 Error «Citing non-existent sources or including inaccurate information about sources» — «Помилка 404»: текст містить посилання на неіснуючі джерела, недостовірні відомості про джерела.
9. RSS Feed «Including proper citation of sources but containing almost no original work»: текст має належне оформлення цитат, але майже не містить оригінальних думок.
10. Re-tweet «Including proper citation but relying too closely on the text's original wording and/or structure»: текст містить належне цитування, але, по суті, дублює формулювання та/або структуру первісного (оригінального) тексту

У зв'язку із вищесказаним постає питання щодо запобігання академічному плагіату та притягнення до відповідальності за академічну недоброчесність.

Отже, МОН надало рекомендації щодо запобігання академічного плагіату в наукових роботах, а саме:

- Будь-який текст (обсяг – від речення), що взятий з чужого джерела та записаний без змін, має супроводжуватися посиланням на першоджерело. Виняток: кліше, що не мають авторства чи є загальноновживаними.
- Якщо парафраз чи довільний текст більший ніж 1 абзац, посилання (бібліографічне та/або текстуальне) на джерело має знаходитися щонайменше 1 раз у кожному абзаці наукової роботи, крім абзаців, які містять формули, нумеровані та марковані списки (в останньому випадку допускається 1 посилання наприкінці списку).
- Якщо автор цитує джерело, де зазначено першоджерело, то в тексті роботи має бути наведено першоджерело. Коли цитата наводиться не за першоджерелом, в тексті потрібно зазначити посилання на безпосереднє джерело цитування («цитується за: »).

- Будь-яка науково-технічна інформація, що наведена у тексті, має супроводжуватися посиланням на джерело, з якого взята ця інформація. Виняток: загальновідома інформація. Якщо у роботі використовують текст нормативно-правового акту, тоді достатньо зазначити його назву, дату ухвалення та дату ухвалення останніх змін до нього або нової редакції.
- Під час відтворення творів мистецтва, необхідно зазначити авторів та назви цих творів мистецтва (якщо вони відомі). Під час зазначення виконавського мистецтва слід підписувати індивідуальних чи колективних виконавців (якщо вони відомі). Якщо автори/виконавці невідомі, зазначити, що вони є невідомими. Якщо неможливо ідентифікувати автора, назву та/чи виконавців твору потрібно обов'язково вказати джерело, з якого взято відтворений твір. [2]

Зазначимо, що у частинах 5, 6, 7 та 8 статті 42 Закону України «Про освіту» наведено низку дій, які можуть бути застосовані за порушення академічної доброчесності. До них відносяться: відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого наукового (освітньо-творчого) ступеня чи присвоєного вченого звання; відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення

академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності.

Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог Закону «Про освіту» та спеціальних законів. [1].

Отже, питання академічного плагіату вимагає ґрунтовного вивчення та практичного застосування, особливо для молодих науковців, задля дотримання всіх вимог академічної доброчесності.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту», стаття 42 «Академічна доброчесність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Лист Міністерства освіти і науки України. Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v86817229-18#Text>
3. Офіційний сайт антиплагіатної програми Turnitin. Types of Plagiarism [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://go.turnitin.com/posters/plagiarism-spectrum>

4. Положення про виявлення та запобігання академічному плагіату НАУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nau.edu.ua/download/Quality%20Assurance_ukr/qadobrochesnist/28_05_2020/P_pro_plagiat_zkoregovane.pdf